

УДК 316.74

СТУДЕНТСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ПРОДУКУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАКТИК

Злобіна Олена Геннадіївна – доктор соціологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділом Інституту соціології НАНУ

Бекешкіна Ірина Еріковна – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Інституту соціології НАНУ

Стаття присвячена аналізу явища корупції у сфері вищої освіти. На основі даних репрезентативного загальноукраїнського опитування студентства та експертного опитування (викладачів та активістів студентських організацій) досліджується роль студентів у процесі продукування корупційних практик у Вишах. Показано, що на рівні інституту вищої освіти чинники, що спричиняють корупцію, відбивають деформації ринкових стосунків та ціннісно-нормативної системи. Зафіксовано процес "нормалізації" корупційних практик у сприйнятті їх не лише безпосередніми учасниками, а й загалом студентсько-викладацьким складом ВНЗ.

Ключові слова: корупційні практики, вища освіта, суспільні деформації, мотивація.

Статья посвящена анализу явления коррупции в сфере высшего образования. На основе данных репрезентативного общеукраинского опроса студенчества и экспертного опроса (преподавателей и активистов студенческих организаций) исследуется роль студентов в процессе продуцирования коррупционных практик в вузах. Показано, что на уровне института высшего образования факторы, являющиеся причиной коррупции, отражают деформации рыночных отношений и ценностно-нормативной системы. Зафиксировано процесс "нормализации" коррупционных практик в восприятии их не только непосредственными участниками, но и студенческо-преподавательским составом вузов в целом.

Ключевые слова: коррупционные практики, высшее образование, общественные деформации, мотивация.

This article analyzes the phenomenon of corruption in higher education system. Based on data from a representative survey of all-Ukrainian student and an expert survey (teachers and activists of student organizations) the role of students in the process of production of corrupt practices in high schools is examined. It is shown that at the Institute of Higher Education the factors that cause corruption, reflect deformation of market relations and value-regulatory system. The process of "normalization" of corrupt practices in the perception of not only the direct participants, but also student-teaching staff of universities in general is fixed.

Keywords: corrupt practices, higher education, social deformations, motivation.

Хоча найчастіше термін "корупція" застосовується відносно бюрократії або представників політичної еліти, фактично коло осіб, які можуть продукувати корупційні практики, набагато ширше. Під корупцією розуміють протиправну діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їх прав і посадових можливостей для особистого збагачення, а отже суб'єктом корупційних дій може бути будь-яка людина, що володіє дискреційною владою — владою над розподілом якихось ресурсів, що не належать їй, на свій розсуд. Відповідно, крім чиновника, депутата, судді і т.п. до кола суб'єктів корупційних практик потрапляє і викладач, який володіє ресурсом (оцінка знань) і може до певної міри самостійно ним розпоряджатися. Отже існує можливість виникнення корупційних практик у взаємодіях викладачів та студентів ВНЗ. Водночас сам факт володіння відповідним ресурсом є лише передумовою виникнення корупції, а не її безпосереднім чинником. Не випадково, аналізуючи явище корупції в університетах Європи та США, ми практично не знаходимо згадувань про існування саме такої форми корупції (зловживання владою при оцінці знань), хоча, як і будь-яка організація, зарубіжні університети можуть ставати і стають ареною різноманітних зловживань, наприклад, незаконних фінансових обороток адміністрації [1].

Метою цієї статті є аналіз результатів дослідження щодо поширеності корупційних практик у студентському середовищі.

Вважається, що головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку, пов'язаного з використанням владних повноважень, а отже хабарництво викладачів українських вишів пов'язують насамперед з низьким рівнем оплати їхньої праці, особливо порівняно з іноземною професурою. Проте якщо порівняти доходи керівництва Вишів та професури, то всюди у світі вони помітно різняться. Наприклад, за даними Американської асоціації професорів університетів, у 2006 році п'ять з 853 керівників американських вишів заробили більше \$1 млн., ще 112 - більше \$500 тис. (в середньому, \$416.7 тис.). В тому ж році розміри зарплат професорів коливалися від \$63 тис. до \$136.3 тис. (в середньому, \$101.7 тис.) [2]. Чому ж на рівні керівництва вишів в Україні та США можна спостерігати схожі корупційні практики, а на рівні викладачів ситуація так відрізняється? Очевидно однієї лише економічної складової мало, щоб пояснити наявність корупції в освітньому процесі. Щоб наблизитися до розуміння причин виникнення та поширення цього феномену у сучасних українських вишах, Освітня програма фонду "Відродження" фінансувала спеціальний дослідницький проект¹. Отримані результати виявилися досить несподіваними і дали можливість поставити питання про роль залежного суб'єкта корупційних взаємодій в їхньому продукуванні. Попри традиційне уявлення щодо активної ролі насамперед носія влади, який використовує її задля власного збагачення, експлуатуючи залежних від нього партнерів, дослідження показало, що у Вишах досить поширеною є практика провокування носія владних повноважень (викладача) з метою використання цих повноважень в інтересах зацікавленого у порушенні правил суб'єкта (студента).

Насамперед зазначимо, що результати опитування студентів дають можливість констатувати, що на сьогодні корупція є досить поширеною у вищій освіті в країні, хоча її і не можна вважати нормою. Досвід безпосереднього зіткнення з корупцією у ВНЗ мають загалом 33,2% опитаних, не мають - 37,7%, решта (29,1%) зазначили, що чули про це від людей, які стикалися з проявами корупції особисто.

Аналіз результатів експертного опитування показав, що коло причин, окреслене експертами, досить широке й дозволяє вибудувати певну їх ієрархію. Насамперед експерти зазначають існування передумов виникнення корупції на загальносуспільному рівні ("загальна корумпованість суспільства"; "держава та частина суспільства є активними учасниками корупційних оборудок"²). На цьому рівні корупцію спричиняють економічні, правові, організаційно-управлінські та соціально-психологічні чинники, що сприяють поширенню корупційних практик у всіх сферах.

На рівні інституту вищої освіти дія цих чинників опосередковується низкою деформацій, до яких експерти віднесли деформації ринкових відносин та ціннісно-нормативної системи.

Деформації ринкових відносин спричиняють, зокрема, такі наслідки, як:

- перенасиченість сучасного ринку праці випускниками ВНЗ ("вищу освіту отримують, тому що так треба". Навіть двірники з вищою освітою");
- низьку ринкову вартість фахівців, що здобувають вищу освіту ("відсутність суттєвої різниці між доходами фахівців із вищою освітою і фахівців без вищої освіти");
- нерозвиненість сучасного ринку праці з точки зору низького попиту на *висококваліфікованих* фахівців ("відсутність зв'язку навчання і підготовки у ВНЗ із працевлаштуванням та заробітною платнею");
- низьку ринкову вартість праці викладачів.

Як наслідок спостерігається неможливість ефективно конвертувати культурний капітал в інші види капіталу ("життя під час і після навчання у ВНЗ щедро підтверджує зайві зусиль, які спрямовуються на здобуття освіти"), що створює умови для перетворення процесу фактичного здобуття освіти на процес отримання свідчення про її наявність.

Деформації нормативної системи створюють підґрунтя для продукування корупційних практик за рахунок послаблення різних форм соціального контролю. Зокрема йдеться про таке:

- руйнування жорсткої системи зовнішнього контролю (недієвість антикорупційного законодавства, безкарність хабарництва);
- руйнування внутрішнього контролю ("звільнення від колишніх тоталітарних обмежень спричинили величезний брак почуття власної гідності та відповідальності, здатності бути самостійним суб'єктом свого життя").

¹ Проект складався з двох етапів. У межах проекту було здійснено загальнонаціональне опитування студентів, проведене Фондом "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва та фірмою "Ukrainian Sociology Service" з 23 березня по 3 квітня 2011 року. Усього було опитано 1008 студентів за вибіркою, репрезентативною для студентського загалу за розташуванням ВНЗ, формою власності, курсом навчання. Похибка вибірки не перевищує 3.2%. Також Фондом "Демократичні ініціативи" ім. Ілька Кучеріва 24 червня – 4 квітня 2011 р. було проведене експертне опитування, в якому взяли участь представники професорсько-викладацького складу (12 осіб) та активісти студентських громадських організацій (8 осіб).

² Тут і далі в лапках подані висловлювання експертів.

Внаслідок цього знижується дієвість чинників, які стримують корупційні практики (страху покарання, осуду, сорому тощо).

Нарешті деформації ціннісної системи знаходять прояв:

- у загальному знеціненні моральності як необхідної складової, що визначає поведінку ("позитивна моральна позиція сприймається не як цінний зразок для наслідування, а радше як маска, за якою криються більш меркантильні спонукання");
- у низькій цінності саморозвитку ("переважна більшість наших співгромадян намагається якомога вигідніше влаштуватися в житті за докладання мінімуму зусиль");
- у низькій цінності освіти та знань ("високий інтелект і наполеглива праця становлять лише відносну цінність").

Як наслідок обидва ключові суб'єкти освітніх практик втрачають мотивацію:

- студентство - до набуття знань ("вища освіта стала нагадувати супермаркет, де студенти часто мають спокосу все купити – знання перестали бути найвищою академічною цінністю");
- викладацький склад до - сумлінного виконання професійних обов'язків ("не обов'язково має йтися про пряму корупцію – може бути достатньо самого ставлення їх до навчання й освіти як не першорядних цінностей").

Результатом ціннісно-нормативних деформацій є низький рівень громадянської протидії корупції, який насамперед демонструють самі потенційні учасники відповідних практик. З одного боку, маємо пасивність студентського самоврядування в питаннях викорінення корупції ("відсутність солідаризованої позиції критичної маси студентства у боротьбі з корупцією"), з іншого, брак цехової солідарності серед викладачів у протидії зловживанням в освіті. Зрештою можна говорити про "нормалізацію" корупційних практик у сприйнятті їх не лише безпосередніми учасниками, а й загалом студентсько-викладацьким складом ВНЗ.

Дані опитування студентів підтвердили, що чинники, виокремлені експертами, досить добре відбивають реальність. Зокрема, можна говорити про дієвість чинників, які сприяють поширенню корупційних взаємодій і ґрунтуються на деформованих ціннісних пріоритетах студентства.

Загалом студентство переважно задоволено рівнем освіти, який забезпечує сучасна освітня система в Україні: високим вважають його 47,5% опитаних, оцінюють як середній 40,9%, а низьким визнають лише 7,5% (вагалися з оцінкою 4,1%). Ще вищу оцінку опитані дають власному ВНЗ (див. рис. 1).

Рисунок 1. Оцінка рівня освіти, отриманого у ВНЗ (%)

Отже, більше половини студентів погоджуються з тим, що отримують досить якісну підготовку у власних навчальних закладах, хоча слід зазначити, що кількість студентів, які дають високу оцінку рівню отримуваних знань, зменшується на старших курсах, а частка тих, хто оцінив цей рівень як середній, зростає (рис. 2).

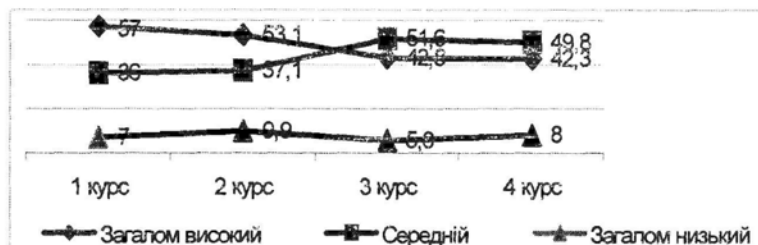
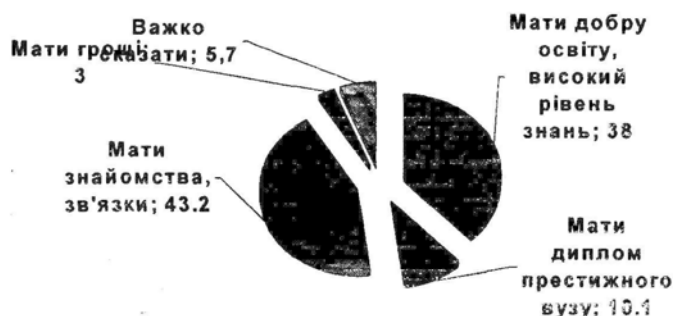

Рисунок 2. Оцінка рівня освіти, отриманого у ВНЗ, залежно від року навчання (%)

Розділ 3. Дослідження проблем освіти та молоді

Рисунок 3. Оцінка чинників успішного працевлаштування (%)

Виявилось також, що на сьогодні більшість опитаних особистісно вмотивована щодо навчання у ВНЗ: 39% відзначили, що зробили свій вибір за власним бажанням, тому, що їм це цікаво; 21,5% орієнтувались на престиж професії, можливості подальшого працевлаштування; 7,6% обрали таку спеціальність, яка дозволить заробляти гроші. Значно менше було тих, чий вибір скеровувався зовнішніми чинниками: 13,6% обрали те, що порадили батьки; 9,3% вступили туди, куди пройшли на бюджет; 3,4% - обрали ту спеціальність, де менша плата за навчання.

При цьому 41,1% опитаних безумовно налаштовані працювати за отриманою спеціальністю, ще 33,3% планують працювати за фахом за умови гідної оплати і лише 9,8% не планують цього робити взагалі (решта - 15,8% - досі ще не визначилися). Таким чином, для переважної більшості опитаних сам процес навчання мав би розглядатися як практично значимий. Проте виявляється, що цінність отриманих в процесі навчання знань, не є для студентства пріоритетом (рис. 3).

Найчастіше серед чинників, які потрібні для того, щоб знайти після навчання хорошу роботу, студенти називають знайомства і зв'язки, самі по собі знання вартують менше, частина опитаних зорієнтована насамперед на диплом ВНЗ. Характерно, що лише 3% назвали головною умовою для влаштування на гарну роботу наявність грошей. Отже, маємо певну суперечність. З одного боку, ідея купити посаду є нетиповою у студентському середовищі, з іншого, досить типовими є практики купівлі оцінок, які не сполучаються з реальним рівнем набутих знань.

Загалом результати дослідження підтвердили важливість впливу мотиваційного чинника на участь студентів у корупційних практиках. Ті студенти, які на збираються працювати за спеціальністю, задіяні у відповідних ситуаціях частіше ніж ті, хто налаштований працювати за фахом (41,4% проти 33,8%). Причому незацікавленість у знаннях закладається ще на етапі вступу до ВНЗ. Виявляється, що студенти, які не планують працювати за спеціальністю, значно рідше вступали до ВНЗ за власним бажанням (рис. 4).

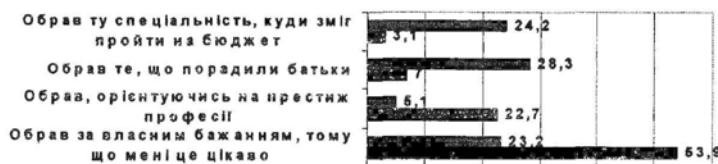

Рисунок 4. Причини вступу до ВНЗ у групах студентів, які планують та не планують працювати за фахом (%)

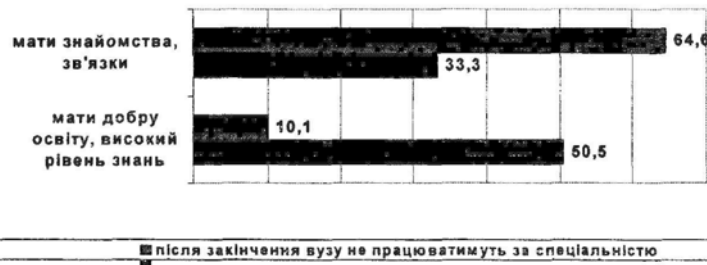

Рисунок 5. Оцінка чинників гарного працевлаштування у групах студентів, які планують та не планують працювати за фахом (%)

Відповідно, і в процесі навчання студенти, які не планують працювати за спеціальністю, на відміну від тих, хто планує це зробити, не зацікавлені в отриманні знань і не орієнтуються на них як на необхідну умову гарного працевлаштування (рис. 5).

Впливовим чинником, який визначає залученість до корупційних практик, є успішність студентів, яка також певною мірою відбиває рівень мотивації до отримання знань. Чим вища успішність, тим менша участь у корупційних практиках. Дослідження показало, що серед тих, чий середній бал успішності за останню сесію дорівнював оцінці "задовільно", частки тих, хто не стикався і стикався з корупцією однакові (по 34%). Серед тих, хто мав середній бал "добре", таких, що не стикалися з корупцією, вже більше ніж тих, хто з нею стикався (39,3% проти 34,5%). А серед "відмінників" цей розрив ще відчутніший (43,2% проти 28,4%).

Отже, можна констатувати неоднорідність студентського середовища стосовно самого факту участі у корупційних практиках. Більшою мірою вони розповсюджені серед незацікавлених студентів, які до того ж мають низьку успішність. Водночас, важливим підтвердженням атрибутивності корупційних практик є те, що кількість тих, хто знайомий з ними особисто зростає з кожним наступним роком навчання. Від першого до четвертого курсу тих, хто особисто, зіткнулися з цим явищем, стає майже удвічі більше (рис. 6).

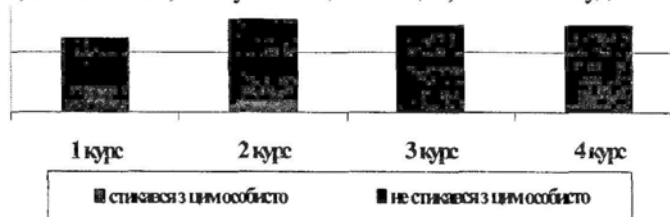

Рисунок 6. Досвід особистісного зіткнення з корупцією залежно від року навчання (%)

Водночас слід підкреслити, що ані рівень знань, ані корупція у ВНЗ не є для студентів найбільшим предметом для хвилювання. Насамперед студенти потерпають від матеріальних проблем, а питання якості освіти, організації навчального процесу є для них другорядними. Зокрема, нестачу грошей для проживання відчуває кожен третій опитаний, а корупція у ВНЗ турбує лише кожного п'ятого студента. Відповідно і можливість працевлаштування, підробітків хвилює респондентів значно більше, ніж неякісне викладання чи відсутність книжок у бібліотеці або нестача комп'ютерів (табл. 1). Ці дані добре ілюструють реальність впливу на навчальний процес зазначених вище деформацій. Очевидно, що для студентів фахова підготовка має порівняно низьку значимість, і по-суті, виступає другорядним елементом студентського життя.

Таблиця 1.

"Що з переліченого у Вашому студентському житті хвилює Вас найбільше?" (%)

Нестача грошей на прожиття	32.7
Можливість працевлаштування, підробітків у вільний час	29.5
Корупція у ВНЗ (хабарі, подарунки тощо)	22.0
Неякісне викладання	18.1
Погані умови проживання у гуртожитках	17.2
Відсутність книжок для навчання у бібліотечному фонді	15.0
Проблеми недостатності комп'ютерів у ВНЗ, обмеження (відсутність) безкоштовного доступу до Інтернет	11.5
Важко сказати	10.9
Несправедливість з боку деканату	8.2

Розділ 3. Дослідження проблем освіти та молоді

Не дивно, що акцент в процесі навчання переноситься з процесу набуття необхідних знань на процес отримання позитивних оцінок. Те, що головною ареною розгортання корупційних взаємодій є саме навчальний процес, підтверджують і відповіді респондентів на питання про те, в яких саме ситуаціях прояви корупції у ВНЗ найбільш поширені (рис. 7).

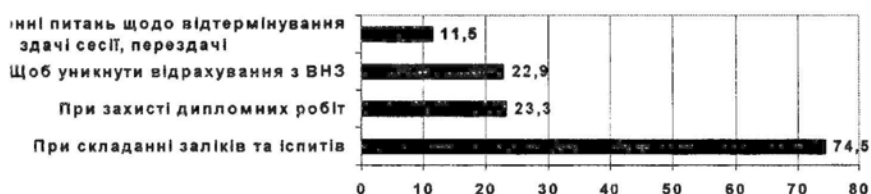

Рисунок 7. Оцінка поширеності корупційних ситуацій у ВНЗ (%)

Як бачимо, головні зусилля спрямовані на те, щоб забезпечити отримання потрібних оцінок під час сесії. Якщо це з якихось причин не вдалося, зусилля спрямовуються на те, щоб убезпечити себе від відрахування. І хоча відповідні практики значною мірою легітимовані, вони ще не набули ознак формалізації. Принаймні однозначних розцінок щодо розміру хабара за різні види послуг поки що не існує. Виявилось, що більшість опитаних або не знає про таку таксу (37%) або вважає, що конкретної ціни не існує, і кожен вирішує це питання самостійно (32,9%). Лише 8,5% опитаних зазначили, що існує стандартна ціна за іспит або залік, ще 21,5% вказали, що такса є, але залежить від конкретного випадку (складність іспиту, вимоги викладача тощо).

Результати дослідження підтверджують, що більшість студентів загалом байдужі до проявів корупції, принаймні їхня оцінка цього явища вельми суперечлива. Зокрема, визначаючи своє ставлення до корупції, приблизно третина студентів зазначила, що для них це злочин, ще третина сприймає цю практику як цілком прийнятну і визначає її для себе як один з можливих способів вирішення існуючих проблем, а кожен п'ятий взагалі вважає, що це норма сучасного суспільного життя (рис. 8). Отже, більше половини студентів сприймають ситуацію "купівлі оцінок" як нормативну або принаймні припустиму.

Рисунок 8. Розподіл відповідей на запитання: "Для Вас корупція це..?" (%)

Приблизно так само виглядає розподіл відповідей на питання "Чи потрібно протидіяти вузівській корупції?" Лише 5,1% опитаних відповіли, що готові протидіяти цьому особисто, 38,9% вважають, що це загалом слід робити. Натомість 23,7% відповіли, що це явище, протидіяти якому неможливо, а 12,6% вважають, що це природне явище, проти якого не варто боротися. Досить багато опитаних (19,7%) не визначились з відповіддю на це питання.

Неможна сказати, що корупція виправдовується усіма категоріями студентів. Зокрема порівняння відповідей тих, хто планує працювати за спеціальністю і тих, хто не буде цього робити, показує, що слабо вмотивовані щодо навчання студенти значно частіше вважають корупцію нормою, а добре вмотивовані частіше оцінюють її як злочин. Проте оцінка корупції як прийнятної способу вирішення проблем не залежить від того, планують студенти працювати по закінченні ВНЗ за фахом, чи не планують цього робити (рис. 9). Це свідчить про те, що серед студентства відбувається процес поступової "нормалізації" явища корупції у ВНЗ.

Рисунок 9. Сприйняття корупції студентами по різному вмотивованими щодо навчання (%)

Особливо небезпечним виглядає той факт, що сама участь у корупційних практиках сприяє їх легітимації. Серед тих, хто вдавався до відповідних дій, оцінюють саме явище корупції як злочин 42,2%, а серед тих, хто не стикався з цим особисто таких лише 21,3% (рис. 10). Натомість нормою вважають корупційні практики 28,4% з тих, хто брав у них участь, і лише 12,9% тих, хто не стикався з цим особисто. Студенти учасники корупційних практик дають цьому явищу насамперед практичну оцінку: 40,7% представників цієї групи вважають цей шлях одним з можливих способів вирішення існуючих проблем (у групі тих, хто такого досвіду немає, лише 28,2%). Причому серед тих студентів, які зазначили, що в них не було вибору, бо вони мусили вдатися до відповідних дій під тиском вимог викладача, оцінюють корупцію як засіб вирішення проблем 41,2% опитаних.

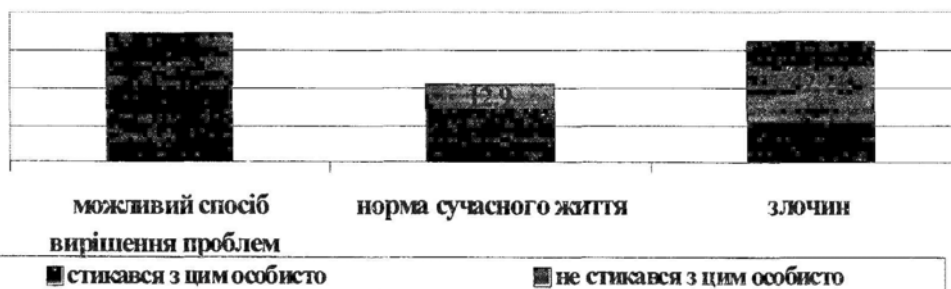

Рисунок 10. Оцінка корупції залежно від особистісного досвіду залученості (%)

Загальна оцінка корупції пов'язується з тим, які саме наслідки, на думку студентів, матиме це явище (табл. 2). Як бачимо, на першому місці за кількістю виборів вже виявлена попередньо прагматична налаштованість на швидке та відносно просте вирішення проблем. Причому серед тих, хто стикався з ним особисто, цей відсоток ще вищий (57,2%).

Таблиця 2.

"З чим насамперед асоціюється для Вас явище корупції у ВНЗ?" (%)

Швидке та відносно просте вирішення проблем	47,4
Випуск некваліфікованих фахівців	42,3
Прояв аморальності викладачів	29,0
Невід'ємна частина освітнього процесу	15,4
Спосіб підвищення добробуту викладачів (до яких належать також представники деканатів, ректоратів, інші керівні шаблі вищої освіти)	11,1
Традиційна форму подяки	7,7
Важко сказати	7,4

Характерно, що і серед тих, хто такого досвіду не мав, ця асоціація досить поширена (36,9%). Водночас попри такий приземлений раціоналізм, студенти досить добре розуміють негативні наслідки такої швидкості та простоти. Зокрема, корупцію асоціюють з випуском некваліфікованих фахівців 42,3% від загальної кількості опитаних.

Хоча ми розглядемо корупційні практики з точки зору участі у них студентства, не слід забувати, що невід'ємним їх учасником виступає і викладач: 29,9% студентів асоціюють корупцію у ВНЗ саме з проявом аморальності викладачів; 28,6% вважають одним з чинників корупції недостатню оплату їхньої праці; 20,3% зазначили, що до купівлі оцінок їх примусив зовнішній тиск - "викладач натякав на необхідності дати хабар". При цьому про пряму корупційну активність викладачів свідчить те, що про можливість "купити" оцінку 28,9% опитаних дізналися від самого викладача.

Проте основним суб'єктом продукування корупційних практик студентство вважає самих студентів, які з тих чи інших причин не потребують того, що пропонує їм навчальний заклад, а саме знань. 45,8% опитаних вважають чинником виникнення хабарництва лінощі студентів та небажання вчитися; 35,8% називають серед чинників знецінення самої вищої освіти, яке виражається в тому, що студенту потрібний лише диплом, нарешті 22,8% вважають, що студенти, які працюють, беруть участь у корупційних практиках через нестачу часу. Відповідно, визначаючи, що спонукає студентів вдаватися до "купівлі оцінок", переважна більшість опитаних (61,7%) називають власне бажання, мотивоване тим, що "легше заплатити, аніж щось вивчити".

Крім причин, що продукуються на рівні студентства та викладацького складу, чинниками виникнення хабарництва у ВНЗ студенти вважають загальне знецінення моральних норм (29,9%) та відсутність дієвих форм боротьби з цим явищем у навчальному процесі (20,8%).

Розглядаючи чинники, які б могли дієво сприяти мінімізації корупційних практик, студенти апелюють насамперед до внутрішніх детермінант. Найдієвішим, на думку студентства, мало б стати розуміння необхідності отримуваних знань (49,7%). Досить багато очікувань від викладачів, які мали б створювати у студентів зацікавленість процесом навчання, покращуючи якість викладання (40,8%). Серед зовнішніх чинників найдієвішим вважають покращення матеріальної забезпеченості, що сприятиме концентрації лише на навчанні, а не на підробітках (29,3%). Показово, що орієнтація студентства на підсилення каральних санкцій практично удвічі менша ніж на посилення внутрішньої мотивації. Вважають, що дієвою буде боротьба з цим явищем з боку викладачів 21,4%, а покладають надії на боротьбу з "продавцями" подібних послуг 20% респондентів.

Хоча студенти у більшості (65,1%) обізнані з тим, яку відповідальність тягне за собою звинувачення у корупції, це не надто стримує їх участь у корупційних практиках. Причому, зважаючи на те, що останні переважно не навізуються студентам, а продукуються ними зсередини, позиція молоді щодо необхідності протидіяти корупції у ВНЗ не надто активна (рис. 11). Ідею протидії корупції підтримало менше половини опитаних, причому готові це робити особисто лише 5%. Водночас третина опитаних вважає протидію непотрібною або безперспективною, а кожен п'ятий вагається із своїм ставленням щодо протидії корупції у ВНЗ.

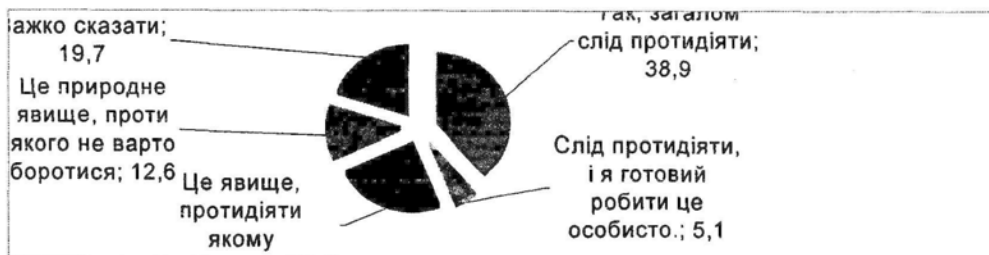

Рисунок 11. Оцінка студентами необхідності протидіяти корупції у ВНЗ (%)

Досвід особистісної протидії корупції мають лише 9,8% студентів. Більшість вважає, що це взагалі не студентська справа, перекладаючи тягар відповідальності на правоохоронні органи (57,6%). Серед можливих суб'єктів протидії називають також органи студентського самоврядування (32,6%), студентські профспілки (18,4%), молодіжні громадські організації (13,1%).

Найдієвішими заходами протидії студенти вважають "телефон довіри" (34,7%); створення системи співпраці з правоохоронними органами (28,9%) та введення до відома студентів їхніх прав та механізмів, за допомогою яких вони можуть захищатися від корупції (26,8%). Отже головна відповідальність покладається на зовнішні структури, які мають слідкувати за тим, щоб подолати корупцію, і до яких у разі необхідності можна звернутися. Частина опитаних (21,8%) вважає, що справі зарадить підвищення зарплати викладачам. Водночас характерно, що усі пропонувані заходи, які мали б попередити корупційні дії завдяки підсиленню контролю за навчальним процесом, введенню незалежної зовнішньої атестації випускників тощо підтримують досить мало опитаних. Очевидно, що за умов, коли існуюча практика легітимована, поширена і загалом задовольняє студентство, будь-яке підсилення контролю у частині безпосередньої оцінки знань оцінюється як недієве, тому що фактично створюватиме незручності, пов'язані з необхідністю здобувати знання, а не "купувати" оцінки.

Очевидно, що боротьба з корупційними практиками лише всередині Вишів практично приречена, бо апеляція до моральності сама по собі не зможе створити у студентського загалу мотивації до навчання. Необхідні глибинні зміни з формування у суспільстві запиту на знання, що стане можливим лише за умови справжньої фахової конкуренції на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА: 1. Мамедов О. Ю. Коррупция, коммерциализация и бюрократизм в американских университетах / О.Мамедов // Terra economicus. – 2010. – №3. – С. 5-7. 2. Кошельки профессуры < <http://www.washprofile.org/ru/node/6238>